

178250

CONTRIBUȚII

LA ISTORIA PAROHIEI „REBRIȘOARA“

(JUD. BISTRIȚA-NĂSĂUD)

de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ANTON PRECUP
protopop on.

și **Dr. EMIL PRECUP**
dir. de liceu.

*de
Rebrișoara*

Editura și tiparul Tip. Diecezană, Gherla 1921.

CONTRIBUȚII

LA ISTORIA PAROHIEI „REBRIȘOARA“

(JUD. BISTRITA-NĂSĂUD)

BCU Cluj / Central University Library Cluj
de

ANTON PRECUP
protopop on.

și **Dr. EMIL PRECUP**
dir. de liceu.

Editura și tiparul Tip Diecezană, Gherla 1921.

In loc de prefață.

S'a scris aceasta istorie scurtă ca să servească de îndemn pentru cei ce știu să prețuiească importanța trecutului nostru. Multe date istorice se pierd în întunerecul trecutului din cauza lipsei de interes și de multe ori din cauza nepriceperii intelectualilor dela sate. Și e pagubă.

Autorii.

Rebrișoara e o parohie veche care astăzi numără peste 3500 suflete greco-catolice. Vechimea ei apare din șematismul publicat în anul 1733 al Episcopului Clain de Sad, în care Rebrișoara are notați 6 preoți, care serviau în două biserici. Aceștia au fost: preotul Bisiliu, neunit, Basiliu, unit, Gabriel, unit, Lazar unit, Demetriu unit și Petru, unit.

În evanghelia din biserica a doua, de pe Gersa¹⁾, se află inscripția: „Cu vrerea părintelui și cu sporul fiului și cu plinirea Duhului, aceasta sf. Evanghelia o a cumpărat Gavrilă Olar cu soția Gafta și o au dat sf. Biserici în Rebrișoara, unde e hramul Sfinților Voevozi Îngerești Mihailă și Gavrilă, iar cine ar îndrăzni a o lua din locul acesta, să fie anafemă de 3 ori. Aceasta

¹⁾ Gersa se numește partea de sat care zace de-a lungul vălcelei cu același nume.

scrisoare s'a făcut de noi preoții din Rebrîșoara de față fiind toți: popa Dumitru, diacon Ignat, popa Gersei, popa Simon, popa Vasele, mensa făurar în 25 de zile 1765". Preoții Vasele și Dumitru din inscripția de pe Evanghelie probabil sunt identici cu preoții Dumitru și Basiliu dela 1733. În popor se vorbește despre un popă Dumitru de pe vatra „Popenilor“ (în Butuci), din care familie s'ar fi tras și un preot numit Ioan al lui Vasele a popii, despre care tradiția spune că s'ar fi spânzurat. Cel mai vechiu preot cunoscut încă bine în gura poporului este popa Natu Pop, identic probabil cu diaconul Ignat dela 1765. Acest diacon Ignat, respective popa Natu (Pop) a avut de urmaș în serviciul preoțesc pe fiul său Grigore Pop, născut conform conscripției militare aflătoare la oficiul parohial, în anul 1795 și repausat în 16 Iulie 1865. Contemporan cu acesta a servit în biserică de pe Gersa preotul Ioan Mureșan, născut în 1771 și mort în 1841. Acești doi preoți proveceau trebuințele sufletești ale poporenilor în întreagă co-

muna împărțind comuna din punct de vedere administrativ și al venitelor în două părți. Relațiunea dintre acești doi preoți n'a fost amicală, popa Grigore fiind un om răutăcios, lipsit de idealism și nedrept față de colegul său iar acesta fiind adunător, sgârcit și devotat datoriei de preot. Această situație se vede din „jaluba“ preotului Mureșan înaintată către oficiul vicarial în Năsăud, pe care o publicăm în întregime ¹⁾

„Umilită jalubă către prea cinstitul Scaun al vicărașiei Rodnei. Prin marea întristarea, ce mi s'a întâmplat de pripă prin năvălirea cinstitului Preot Grigore Pop în partea mea de popor și Eclejie, n'am gândit multe, numai ce am năzuit la măria Sa Domnul Episcop, așternând instanții în 20 Martie anul trecător, și iarăș văzând întârzierea rezoluției, am adaus și al doilea a trimite, totuși cunoscând măestria potrivnicilor mei, am îngaduit oftând și

¹⁾ Aceasta jalubă scrisă cu litere cirilice s'a găsit în arhiva Dlui avocat Ioachim Mureșan din Năsăud,

suspinând până ce se va lumina Văzduhul cu senin și va lumina soarele dreptății lumea; așadară așternându-o acumă și adăugând și nedreptățile mie, poporenilor și sfintei Biserici făcute de numitul preot precum urmează:

1. Cum am venit preoțit în stație, anul 1818, decât ne-a chemat Dl. vicarăș la sine și ne-a poruncit să împărțim Eclejia și satul în două și să umblăm la Biserici schimbați și să-i dăm în scris dela care numărush până la care țin eu și iarăș și el și cari dă-răburi de loc țin eu și cari el, precum am și dat și am și ținut până la anul 1825-

2-lea. Intre vremea aceasta de 7 ani, fiind Biserica cea mare descoperită plouă icoanele, pristolul și peste tot, turnul cădea jos clătinându-se în toate laturile și era frică mare că în vremea sf. liturghii să nu cază să pricinuiască moarte la mulți, am cuvântat adesea în Biserică norodului, cât de mare rüşine și pagubă este nouă că o să cază Biserica pe noi, un sat așa de mare, deschidă Domnul D-zeu inimile Dvoa-

stre și dați milă care ce va avea și cine cu ce va putea, ca să nu se pustiască casa cea de rugăciune dumnezeiască.

Insă nunitul preot se preumbla aorea și se uita cum stam eu lângă lucrători și mă străduiam ca să se facă lucru mai trainic și mai bun și așa am stătut până am săvârșit toate frumos pe planul meu; iară nunitul preot când fu odată în vremea lucrului zice cătră mine: „ce te mai năcăjești un om slab și bătrân atâta, că dacă va cădea Biserica îi a lor, preoția noastră n'a cădea?” Așa mi s'a turburat și înfierbântat cunoștința¹⁾ din vorba aceasta, cât nice noaptea nu aveam odihnă până am săvârșit lucrul cu Biserica, cum se cuvine și preste tot și cu plăcere tuturor.

3-lea. Frăția sa nu s'a silit de Biserica a o tocmi în status bun, ci mai vartos a lucrat între vremea aceasta ca să slujască peste toată vremea în ea; precum a și miruit dela Excelenția sa răposatul în Domnul Episcop Bob, adevărat după recomandația D. vicarăș Ne-

¹⁾ Conștiința.

meș, însă eu de aceasta n'am știut nimică precum nimenea nu știe de moartea sa, până în numitul an 1825. Atuncia iară ne-a chemat D. vicarăș la sine pe amândoi și ne-a dat aceasta poruncă, cu acestea cuvinte zicând: „De aicea înainte Toader Mureșan te vei ținea de Biserica din sus și popa Grigore din jos, peste toată vremea a sluji în Biserici, pentrucă adecă acest preot Grigore are a veni aci și se întârzie cu venirea de acolo așa departe la Năsăud a catehiza. N'am pus împotrivă nemica, am zis: „tot alui Dzeu este slujba în toate Bisericile“ și a zis Domnul vicarăș: „puteți mere“. Altă vorbă n'a fost nemica, și am plinit și aceasta până în anul acesta, în anul 1834, fiind și Eclejia și totul, tot în două.

4-lea. În anul acesta a început părintele Grigore întâiu încă a pipera în februarie Eclejia, partea mea, câte cu o țiră de gunoiu, pământurile cele de curuz care au fost împărțite în două. Am zis: „ce-i aceasta părinte și frate?“ El a zis: „tu nu trebuie să știi; ce voiu voiu vrea, aceea îți voiu da; tu ești

capelanul meu, eu cel mai mare, ce-ți voi porunci, ziua, noaptea ești dator să faci și unde îți voi porunci să mergi și ce ți voi da eu cu aceea să fii îndestulit!" Eu am ținut șagă aceasta — Peste puțină vreme s'a desghețat pământul. El a prins locurile cele de arătură de spic a le face ogor, cele mai bune pământuri, și a făcut și partea mea. Eu am zis: „Părinte, ce-i aceasta? Oiu jălui la Domnul vicarăș." El a zis: „poți, și la Vlădicul, vei vedea ce vei hăsnui." Eu văzând că năvălește cu toată puterea asupra mea, încă și o cununie răpindu-mi în februarie, cu toate fiind gătiți de mine la primirea sfintei faine, mă duc la Domnul vicarăș și i toate, zicând: „D-Sa a dat putere preotului Grigore a vălui așa cu mine?" D-Sa zice: „eu nu i-am dat nici o putere, v'am făcut pace odată, trăiți așa, însă te du la el și-l întreabă doară nu cumva dela Vlădicu are putere."

5-lea. Eu am luat doi curatori cu mine pe Onul Mihaiu Doce și Ioan Țirca spre mai bună încredințare să-l întreb, întrăm în casă la popa Grigore,

cât ne vede zice: „ce vreți?“ Încep eu a spune, și apuc a săvârși și strigă: ușa! Vlădicul mi-a dat putere mie, ușa, n'aveți de a-mi porunci, Vlădicul mi-a dat mie puterea, eu îs mai mare, ușa!“ Și am eșit toți trei. El zice: „lasă, vă voi chema eu pe amândoi față la mine, când mi se va da vreme.“

6-lea. A trecut vreme peste vreme, până în 19 martie a răposat Domnul director al școalelor *Istrate* și am fost șapte preoți la îngropare chemați. Atunci, după îngropare ne-a chemat la sine Domnul vicarăș, eu, popa Grigore, Lup-sai, Marțian, Pavelea, popa Aftanesiu din Salva și decât au început cu mine a vâlui cu ca un prost și cu ca un vas netrebnic ocărându-mă ca pe un prost, ci mai mult, ca pe un țigan în tot chipul, așa cât mai se sfârșia duhul meu din mine de rușinea ce mă acoperise, n'am putut nici gura a o deschide de fiorul rușinei, ci ca un mut numai ce am ținut gura închisă și a ținut ocară aceasta vreme de un ceas zicând și aceasta: ce am avut a intra în casă la popa cu răpușia, că de-ar fi

foastă popa Grigore un voinic să mă fi bătut bine și să mă fi legat și să mă fi trimis la scaun, el m'ar fi pus arștant în vardă cu robii și deacolo n'aș fi ieșit până n'aș fi plătit și filerul. Și eu n'am putut deschide gura a răspunde ceva și s'a dus și s'a preumblat prin căsi¹⁾ încolo și încoace și iarăș a venit și s'a răzimat de ușorul uși și a pus un picior peste altul și a zis cătră mine: „Pater Moroșan; de-ai fi tu un om milostiv și moralicește să vorbim, popa Grigore are copii mulți, încă l-ai ajuta spre creșterea acelora cu v'o sută două de zloți că el ți-a păscut oile, tu ai mâncat laptele și cele grase ale turmei. Cum i-ai tocni inima cu aceasta a te căuta când vei muri;” și a prins însuși el a cânta cântările morților dela veniți fraților să dăm mortulni sărutarea cea mai de urmă și așa până la cea mai de pe urmă: plâng și mă tânguesc că Moroșan îi mort.

7-lea. A poruncit pretului Lupșai: „scoală și vei spune sentința întâie, a

1) Odăi.

doua, și a treia oară, ca să nu îndrăsnească mai mult dintru acest ceas (în truna) 88 de căsi cari atârnă de cătră Beserica cea mare să slujască ceva, că cu gloaba marelui Sobor va fi canonit.“ Atuncia preotul s'a sculat și a făcut eelea poruncite, eu am tudumănit cu aceste cuvinte: „eu fără nici o judecată, dragi preoți, pierd poporul și eclejia, aceasta asupreală și nedreptate o voiu arăta și la C. Scaun episcopesc“. Domnul vicarăș a răspuns: „arată-o unde vrei, dară eu îți spui ție că scaunul tău îi aci, ține-te de ce ți se poruncește și cunoaște pe popa Grigore mai marele tău și ce ți-a porunci, fă și unde te-a mâna te du și să știi că tu ești supus și ascultător lui întru toate și ce-ți va da el cu aceea să fii mulțămit“.

8-lea. N'a fost destul cu aceasta, ci în 25 Martie când a fost toată compania adunată¹⁾ din 4 sate, a cetit popa Grigore sentința aceasta în Beserică pe larg pe o coală de hârtie scrisă, spre mai mare scăderea mea și înalta sa vâlfă,

¹⁾ În fiecare comună era staționată miliție din regimentul II. de graniță,

poftorindu-mă mai de multe ori pe mine caplan și iarăș caplan, spre mai mare scăderea preoției mele, fiind eu cel mai bătrân și spre mai mare vâlfa sa, a bogosloviei, porohii și teologiei sale s'a vestit în Biserică la tot norodu'.

9-lea. N'a fost aceasta destul ci a poruncit într'aceea zi după liturgie, să vie cantorii, feții, coratorii toți la însul și eu, precum am și venit și iarăș ne-a cetit aceea, amenințându-mi mie și zicând: „Cunoști mă pe mine că eu îs mai marele tău acuma și tu ești supusul meu, ascultător întru toate ziua și noaptea unde-ți voiu porunci în slujbă duhovnicească să o împlinești, alminterea te voiu arăta la Cinstit Scaun vicărășesc?“ Eu n'am zis alta nimic, fără numai aceasta: „așa dară acuma s'au înturnat toate îndărăpt, fiul peste tatăl său și ucenicul peste dascălul său“ și am eșit cu acestea din casa să.

10-lea. Cinstitul răgăment m'a cunoscut pe mine după bătrânețe și precum în toate treptele și deregătoriile în lume, bătrâneța și slujba lor sunt socotite și cu adevărat cei cu minte în-

treagă și sănătoasă și cu purtare bună în slujbă și în deregătoarea sa și mi-au îngăduit încă de 25 de ani cel mai mare fecior a fi econom căsii mele spre creșterea și procopseala celorlalți fii, carele acuma îi la vrâstă și căsătorit cu prunci și pe lângă însul eu și ceialalți prunci ai mei, carele încă e cu chel-tuieli cearcă înaltele școale la Blaj spre folosul binelui de obște, că eu cinstea după ei să am și bătrânețelor mele mângăiere, obștei și monarhiei bun și mare folos să aibă. Așa dară acest preot Grigore cu toate vrea a mă micșora, ba și pentru aceasta au cuvântat la C. Comandant a cumpânii „că mie mi s'ar cuveni să am fecior slobod“, că el e mai mare și lui i se cuvine, el pe al meu nu-l va scuti, fiindcă nu are fără numai un litei ficiorași care însă nu pot fi economi și eși (batăr că n'ar avea nici o pagubă, ar vrea și dintru aceasta să mă scapă acuma la bătrânețe când lipsește vârtutea și să piei de tot). Domnul căpitan ca un om curios îi zise: „De 25 de ani îl purtăm în conscripție slobod, eu ce au fă-

cut alții, nu stric, ci las așa, și al tău îi slobod, până va fi harnic și va crede rovdă." Preotul acesta a vrut să-și scoată și o cătană din feldstand să fie pentru sine și armele să se deie feciorului meu.

11-lea. Tot pomul pe rodul său și pasărea pe peana sa se cunoaște. *Acest preot deși are înaltă învățatură puțin rodește și după ea nu viețuește și credința cătră al său în Hs. frate și poporenii nu păzește, unul zidește, altul răsipește;* cum vom paște cuvântătoarele oi neuni-e fiind între noi amândoi? Eu bătrân și slab, el tinăr și învățat, cizmele cine ni le va trage la noi, la amândoi, dară turma cum s'a paște și ce pildă va lua cunoscând și văzând neunirea păstorilor?

12-lea. A venit lângă mine preot anul 1818. Incă într'acela an mi-a luat puterea cu puterea vicărășiei de a face istanți celor de rudenia în spiță oprită și pentru neplinirea vremii în jale și pentru a treia căsătorie. Eu m'am conținut de aceasta fiind oprit și neștiind pentru ce ar fi aceasta.

13-lea. Iacă așa a păzit credința mai marelui său și oile cele cuvântătoare nu numai de lapte, de lână și grăsime, ci și pielea a tras de pe ele, care câtă a fost de grasă, de lănoasă și de lăptoasă, tot a trebuit să tragă de pe ea, negândind și nesocotind oare mai trăi-va și mai trebui-ne-va oaia sau ba și aceasta eu am auzit dară n'am crezut până ce am vazut că s'ar putea aceasta, așa împotriva cunoștinții și a tuturor canoanelor a se lura, ei au putut că le-au fost în mână toate îngăduite pentru blagoslovenia dela Episcop și așa au tras tot ce au putut să dea oaia, care n'a avut lână și lapte și pielea au tras-o jos. Precum urmează aci se va vedea de aceia numai care au fost trași și jăluindu-se, dară de alții, care nu s'au jăluit. nici să știu, ce vom mai zice? Aci urmează cu numele aceia care s'au jăluit cum au fost trași și răbluiți de popa Grigore:

Lupul Moroșan cu Maria	—	10	floreni.
Toader Burduhos cu Maria		12	"
Vasile Salvan cu Pălagea		12	"
Mafteiu Busila cu Titiana		12	"
Miron Bodiu cu Măriuca		12	"

Natul Mihalca cu Maria	12	floreani.
Căprar Ion Moroșan cu Gafta	20	"
Ion Buhai cu Cârstina	12	"
Domide Moldovan cu Docia	20	"
Samson Jarda cu Mariuca	20	"
Trifon Buhai cu Ștefănia	12	"
Ion Natul Tupcil cu Docia	15	"
Cifor Scurtul cu Maria	12	"
Ion Burduhos cu Docia	12	"
Ion Cotul cu Gafta	5	"
* Cifor Hojda cu Maria	5	"
Todor Cotul cu Irina	7	"
Zaharie Miron cu Zănovia	8	"
Nicolae Tiron cu Maria	12	"
Paramon Moldovan cu Irina	5	"
Corporal Nicolae Pop cu Frăsina	10	"

245 floreni.

Aceștia toți istențeri, unii în spiță oprită, alții pentru neîmplinirea vremii a jellii, alții cu a 3-a căsătorie și aceștia ei înșiși s'au arătat cum au fost trași de preotul Grigore și aceștia toți nu pot felelui nice jura fără perderea sufletelor cum că n'au dat bani.

Dintru aceasta s'a lățit în tot satul: „ce să fie aceasta că până nu a da banii îi păcat și nu-i slobod, cum dai banii nu-i păcat nemică, ci slobod, așa dară (acuma) numai bani să dai,

ar lăsa și frați să se ieie popa Grigore?"
„Și iarăș va fi sărac tare Vlădicul acesta de ie așa mult de pe oameni pentru blagoslovenia“, că însul tot așa a înfricat oamenii că toți banii aceștia se trimit la Vlădicul și el n'are nemica, ci numai munca îi a lui pentru facerea instanții. Sunt și alții care au fost trași din sat și din companie, precum Iacob Capotă din Răbra mare a dat 150 fl. și Petre Ordace din Parva a dat 125 floreni, dară din tot răgămentul, ce vom mai zice, că le-a fost lumea pe mână cu toate.

14-lea. Eu încă din foamete fiind singur am purtat protocol preste veniturile și cheltuelile bisericesti și aceasta și cât am umblat la biserici schimbați s'a tot ținut și se purta Evanghelia sub liturghie și se aduna milă în sărbători și în Dumineci câte un zlot și doi și altă dată și mai bine și ce se aduna se punea în protocol și banii în ladă și ficuratorul Dumitru Acu cu bună credință stringea tot filerul ca să mai putem aduna ceva pentru săraca Maica Beserică. Dupăce m'au scos pe mine

la cea mică Beserică și a rămas el la cea mare în anul 1825 nu s'au ținut acelea rândue'i, nice s'a purtat protocolul, nici s'a mai păstrat ceva pentru sfânta Beserică, ci încă împotriva făcea cheltueli, el cu o glajă de vin nu, ci un sfărtai de vin de cel scump, cu 15 cruceri sfărtarul la toată slujba i s'a adus. El și-a pus alți coratori proști, nescriitori, care dacă aduna ceva pe Evanghelie îi da în mână tot, și-i sămădașul plinit și pe cel cu bună credință corator carele a purtat greutatea zilei și sămădașurile până am înfrumsețat Beserica, l-au depărtat de cătră sine, că ce va face el nimene altul să nu știe. Au dat oameni mulți și s'au scris cu titori, câte 12 fl. două capete, și însul nu precum a fost obiceiul la luarea banilor să fie preoții, cantorii, feții, coratorii și bătrânii satului de față și atunci s'au sfătuit ce lipsă are Beserica să se plinească cu aceștia, iară de nu să se dea tălantul Besericii să lucreze și să se înmulțească și să crească pentru sfânta Beserică. Iară însul i-a luat și i-a cheltuit pentru sine și în

lipsele sale negândind nemica pentru beserică și aceasta se va vedea din alăturata înșămnare unde deschilinit, și cu numele stau toți care-au dat și toți bannii aceia în mâna popii Grigore s'au amistuit. Oamenii, ei înșiși vor fi martori că au dat în mâna popii, nu airlea, așa dară și eu cunoștința mă sîlește a arăta la iveală lucrul acesta, ca ce-i a Besericii, pe sama Besericii să fie și să crească, să se înmulțească pentru Biserică, nu să-l ție pentru sine îngropat talantul besericesc.

15-lea. Au avut amândouă Besericile un potir în răzerve carele i-a fost lui în mână, ce a făcut ce n'a făcut, destul că potir nu-i Trebuie să dee samă i-a fost în mână. O carte scumpă Mărgărit care moșul Necita Poppi o a cumpărat cu 12 florinți din București fiind el la un frate al său. Până am umblat shimbați la Beserici a fost cartea, acuma nu-i nicăiri. Am zis cătră cantorul Niculei să o ceară să cetesc și eu în ea că-i și a mea, i-a răspuns: „n'ai de porunți tu, nici popa Moroșan peste

cărți, eu îs mai mare" și așa mărgăritul nu-i.

16-lea. Acest Preot *îi zburat de tot, și pătruns de tot până la ficiți de patima lăcomiei și în orbirea cunoștinții căzut*, face lucruri fără de a gândi la D-zeu sau la păcat, că doară ar fi pe el sau pe copiii lui ceva certare pentru trăsurile așa adânci de pe poporeni și dela Beserică. După ce a luat 88 de case din poporul meu avut, a fost în ceea parte de popor mie rămasă, Ștephan Burdeț mire, în cășlegile de iarnă nu l-am cununat, ca n'a știut rugăciunile, încă nice tatăl nostru, ci i-am dat vreme până după Paști să învețe și dacă va învăța și va ști, apoi atunci se va cununa, că eu nu pot da cunoștința preoției pentru nimenea. După Paști l-am întrebat învățat-a sau ba. El n'a învățat nemica. Eu i-am zis: „tu n'ai avut grijă de învățat rugăciunile, fără numai de însurat, nu te vei cununa până ce-i ști.” El s'a întors cătră popa Grigore și i-a dat 20 florinți și l-a cununa și astăzi nu știe nimica din rugăciuni, nici tatăl nostru, să fie și întrebat. Mare

nedreptate este aceasta mie cu lucrarea popii împotriva cunoștinții preoțești.

17-lea. În 12 februarie anul trecut s'au pornit apele și au stricat la pârăul morilor, au eșit ostași să tocmească ca apa să meargă pe mori unde și eu și popa Grigore am fost, și fiindcă pârăul morii lui cade în pârăul morii noastre, batăr că noi avem oșebit pârău presubt moară, a prins a săpa marginea pârăului de cătră matca apii, ca apa în matsă și nu pe pârău la a noastre mori să meargă. Eu am zis: „părinte, nu face nouă pagubă așa“ și am tudumănit: „oameni buni, vedeți ce ne face popa?“ El atuncia zicând n'ai de a porunci mie, eu sunt mai mare, și zicând acestea, mă buhniară cu dosul sapii în spate și am căzut în apă, am vrut plin de apă a mă trage pe țarmuri, iarăși mă buhniară cu mâna îndărăpt. Atuncia mă prinseră Dănilă și cu Natul Multi de subț susuori și mă trasărafă afară din apă. Aceasta mai mulți oameni au văzut, minunându-se. A triazi m'am dus și am spus la vicarășul Nemesch, a răs ha! ha! ha! zicând:

„n'ai fost bine botezat — acum te botează popa Grigore“ și a fost atâta.

18-lea. După porunca fostului vicarăș Nemesch din 22 martie 1835 nu poti sta, nici îs harnic a putea că mai bine este mie a fi murit în avuta cinste, decât a trăi așa în rușine și în scădere la bătrânețe, 30 de ani cu pază purtând mărgăritarul prin mâni în preoție, 7 ani în harța Frâncului dintâie ca căprar întru apărarea bunului de obște, de unde 3 gloanțe înfipte în trupul meu am adus. După aceasta anul 1801, 1802, 1803 la învățătura moralismului, acumă îmi dede D. Nemesch Dinarul, trăește precte Moroșan.

19-lea. Am fost zis în jaluba mea din martie, cumcă popa Grigore îi în mare grație la D. Nemesch și pentru dânsul toate le va tace, iacă că fură făcute pe rând, una câte una, până acumă luară toate, eu rămăsei cu bătrânețele și cu aerul în buză, a sluji pe nește dealuri în a parta parte de sat și el pe cum i-a plăcut așa s'a tocmit, să-i fie toate pe loc șas și pe îndămână, eu în Beserica care ar fi fost

putredă de nu aş fi întemeiat şi împodobit, acuma eu să nu slujăsc. Jalnică este mie aceasta contră! In 2 mai 1822 îi amânui ră D. Nemesch Beserica cea mare. In 19 Octobree 1822 paroh, bine că pentru cinstea teologiei i-a amânuit şi aceasta dela Exelenţia sa, totuşi la bătrâneţile mele n'au gân'it nemica, că într'ânsele n'aş fi făcut nice vre-o faptă rea şi de ruşine clerului să fiu aşă scăzut, în 25 martie 1834 mă arătară sătenilor batăr că întru aceasta nimic de sat şi de Eccejiă nu sună, totuşi îmi rupsără 88 de căsi din avută partea mea de popor şi Eccejiă, ba şi a două grădină dela a două Beserică o arară şi merele le culeseră încă nefiind coapte şi eu caru le duseră de putreziră acasă la sine, ca să n'am eu, nici el hasnă.

20-lea. Acest preot de nu se va conteni de multă de toate, nu ştiu ce sfârşit va avea, *îi plin de iuţime, cu râvnă de izbândă, groaznic şi acru la căutare, greu la vorbă, minteni blastămă, ocăreşte şi afuriseşte oamenii şi pe sine s'a afurisit că nu va sluji lui Niculae Cotul cât va trăi el, a afurisit pe că-*

prarul Natul Mihalca întâie, a doua și a tria oară și pe popa care l-a deslega să fie afarisit. Cu mumă-sa nu ca un fiu și preot, ci mai slab ca un prost a văluit, împingându-o și buhnindu-o și căzând pe nește lemne și o mână i s'a rupt și așa s'a dus la o fată a ei, la Vărarea de a șezut și pentru aceasta nu pot jura frații popii Ioseph, Petria și soru-sa Tavisfa, fără cu perderea sufletelor lor că n'ar fi fost adevărat și pe preuteasa-sa adese o vinețește cu bătaia. Nu apucă a se desvineți și iarăși o melestuește, așa cât strigă tulvai, săriți vecini că mă omoară.

21-lea. Anul 1828 în luna lui August a ținut o vrăjitoare în casa sa și s'au îndreptatu-se oamenii a mere la dânsa și mai cu samă muerile și fetele, ca la ispovedanie, câte una intra și eșia și popa în casă cu vrăjitoarea și cu cel ce-i vrăja. Unii le ducea vinars alte-făină și ouă, brânză, slănină și orice duceau luau pentru crezul ei, și ce căpăta petrecia cu căsășii în casă. Și au ținut 14 zile la sine, până cu porunca cinstițului Comandant al Cumpăanii o au

țipat din sat și cea mai mare parte a sătenilor s'au pungărit cu acest eres și așa a venit vremea ispovedanii de obște în sfântul și marele post și teologul fiind cu slujbă la Năsăud și fără de aceea nu are râvnă la ispovedanie, că-i și greu la auzire și cele dela ureche se propovăduiesc în toată Beserica și a trebuit în vremea sfântului post să ispovăduiesc într'amândouă Besericile, în toată săptămâna, patru zile din jos, 2 în sus la ispovedanie să fiu. Inșă avui lucru cu aceia care în casa popii s'au pângărit în eres și dacă le arătam câtu-i de mare acesta păcat și cum se departă omul de Dzeu și se abate la plăcuta voie a Diavolului, prin boboanele unei babe neputincioase, care nu i voie a lucra, fără numai a vrăji ca să înceluiască pe nebuni, ea să se poată hrăni, au răspuns unii și alții împotriviri zicând că: „de ar fi așa mare păcat, nu o ar fi ținut popa Grigore în casă unde ne-au vrăjit nouă, ci și pe noi și pe ea ne-ar fi ținut“ și așa tare s'au scândălit sătenii prin aceasta și are încă

a trece vreme până se va rădica scandalu și va seca rădăcina acestui eres.

22-lea. *In trufie e afundat de tot*, zice că îi parohul tuturor parohilor în răgăment, ce scrie el la împărăție, la patriarhie, la guvern, la episcopie și ori unde scrie, toate îs căi netede și de nicăiri alui scrisori nu se înfruntează, de nicăiri nici odată; ci îs primite și lucrează, el nu se întreabă de nimeni de sfat, ci știe până a nu trimite ce răspuns va primi și iarăș că el după învățătura lui, i se cuvine cinste de canonic, că și învățătura o are întocma, mie îmi zice că-s popă prost, am înceluit pe Episcop cu o nemică de învățatură și am furat preoția, el pentru funcțiile mai mare plată trăbă să aibă, după învățătura sa, eu îs popă prost, poci prohodî un om și cu 4 șuștaci și să zic, cu un cuvânt îs numai de ciuf, batăr că și eu de n'am întocma ca el învățatură (nădăjduesc și eu să mă bucur de glasul Mântuitorului când va fi la a doua venirea sa, cu oile mele încredințate) am experiența, a trebuit să văd, să simpt, să răbd, și să trag ceva

necaz în 7 ani purtând sarcina și greutatea zilei și zăduhul în 38 de țări sau provincii în Europa, în harțul Frâncului din tâie și până am tras eu acestea, el și-a câștigat șieși învățatură, acuma pe mine nu mă socotește văzându-mă slab și bătrân, mi-a luat ecelejia, poporul, ar vrea să pei într-o clipită de tot.

23-lea. Maria Petru Neamț, văduvă, a fost cârșmăriță, a păgubit și arândașul cu puterea I. cumpăni i-a luat marha ce a avut pentru datoria, a fost datoare și popii Grigore cu 25 fl. El știind că este în lada Besericii la cumpanie ceva, a mers cu ea la D. Căpitan și o au pus datoare și acci 25 de zloți ce au fost față i-a luat pentru sine și petru Beserică a rămas nula, că unde nu-i nemica și împăratul perde dreptul, el să nu păgubească, ci Beserica.

24-lea. Toader Grivase din Nepos s'a măritatu-se pe moșia Angilini Pinte Doroftei în Rebrîșoara pe care o a și luat șieși muere în căsătorie, a prins a-și bate capul cu fata Maria Nechita Motrii și pe legiuita sa muere o a țipat din casă, se hrănește cum poate și

În nelegiuire cu Maria de 7 ani, are 3 prunci și trăește astăzi într-o fărâdelegi. Popa în loc să-i împedece dela păcate și ne vrând la aceea nelegiuire nimene a sta naș, a pus preuteasa-sa și a petrecut botejuni și libov în casa lui Toader numai pentru că la toată trebuința popa îl are în lucrul căsiei.

25-lea. Vasile Costan, văduv, petrecea în nelegiuire cu Pălăge al Androne Bozbici, de 14 ani și are 3 nelegiuți și popa îl tace, numai pentru că îi barbir și-l rade pe barbă peste toată vremea.

26-lea. A dat carte unui țigan pentru moartea muerii ca să treacă la alta căsătorie și în carte m'a iscălit pe mine că eu o aș fi îngropat, batăr că aceea n'a fost și a luat un taler dela țigan pentru carte. A trecut vreme peste vreme și și-a aflat țiganul găzdoaie, a dus cartea la D. vicarăș l-a întrebat: „cine ți-a îngropat muerea, cine ți-a dat cartea?” El a zis popa Moroșan. Numitul Domn vicarăș m'a chemat la sine mi-a dat cartea să o cetesc și m'a întrebat eu am îngropat. Eu am dat cartea? Eu am răspuns; „nici am îngropat,

nicî am dat carte". El a zis: „ești sorocit la Săbor să vii gatit pe cutare zi". Țiganul de față, popa Grigore de față, eu am zis să joare țiganul, pe acestea țiganul n'a vrut și numai i-a fost. a spune că popa Grigore i-a dat cartea și i-a spus și cât i-a dat pentru făcutul cății și D. vicarăș a vorbit oțiră lătimește cu dânsul și i-a zis: „puteți merge". Inșă să fi foastă eu întru aceasta faptă, aș fi simțit eu și fiii mei așa aș fi fost tras.

27-lea. N'are multă grijă de cuvântătoarele oi, cu sfintele taine a ispovédanii, a echaristii în beteșugurile loroși, a le împărtăși de o chemare două nu mere la ei, oamenii se rușnează că-i greu la vorbă și mor negătiți, precum și Anton Băieș aproape de poarta popii a murit negătit și Pantilimon Bohai fiindu-i beteag ficiorul l-au luat în spate și l-a dus acasă la popa să-l spovedească.

28-lea. A făgăduit preoților că le va scoate mierță ca și în țară. Bucurându-se toți preoții la minciuna lui cu toții i-au dat câte 2 floreni, acuma ba-

nii i-a cheltuit pentru sine, ce s'a făgăduit nu s'a isprăvit.

29-lea. Dintru toate cele de mine mai în sus zise necuviincioase lucruri de I. preot Grigore săvârșite și făcute, mă rog ca să aflu har și mângăere întru necazuri și asupreală aceasta cu năvălire în popor și eclejie, precum și alți preoți în tot răgămentul țin și satul și eclejia unde-s doi în două, precum aceia au pace și trăesc cu ea, să fiu și eu părtaș păcii acuma la bătrânețe. 1) Sunt în sat două Biserici, 2 țântirimuri și 2 grădini, eu oiu fi mulțămît cu una care mi-o a da dreptul. 2) Satul și eclejia precum și anul 1818 a fost împărțit și am ținut până acuma întru acest an 1834. 3) Să avem pace desăvârșit și statornică și să năzuiască frăția sa ce nu i-ar plăcea șieși a face mie, încă până-s la viață așa împotrivire ca și feciorul care acuma de 25 de ani l-am avut slobod dela ești din afară și răgămentul cunoscându-mă pe mine după bătrânețe paroh și mi-au scutit feciorul, el acuma vrea văzându-și pe sine la bătrânețe paroh să-l pue

subt arme precum și mai în sus am arătat, ne având de el nici o pagubă, care nu frățească ci tirănească iubire se vede a fi dela dânsul, nu gândește că eu, în cinste să mă petrec ce în rușine să-mi fie sfârșitul meu, lucrează”.

Sub raportul religios și educativ parohia în timpul păstoririi acestor doi preoți în deosebi în timpul preotului Grigore Pop a fost în curs de regres față de trecut înmulțindu-se căsătoriile nelegiuite și scăpând prestigiul bisericii ca instituție de cultură și morală în fața poporului. Partea sufletească, ideală și vecinică din datoria preotului a fost lăsată pe planul al doilea în acest timp de certuri între preoți. Deși preotul Grigore Pop era un preot cu cultură înaltă teologică în raport cu împrejurările timpului. El a fost unul dintre puținii tineri care au absolvit liceul și seminarul teologie din Blaj pe vremea episcopului Ioan Bob.

După moartea preotului Mureșan popa Grigore a servit singur în ambele biserici până la anul 1850, când a luat pe lângă sine ca cooperador pentru bi-

serica de pe Gersa pe fiul său, Ștefan Pop, născut în 1822 și mort în 8 August 1888. În aceasta calitate a servit acest preot până la anul 1865, la moartea tatălui său. Tot în acest interval de timp, dela 1851—1865 a îndeplinit și funcțiunea de catehet la școlile normale din Năsăud. Începând cu acest an îl vedem pe „popa Ștefan“ preotul parohiei întregi și servește în ambele biserici aproape în continuu, fiind numai în câteva rânduri întrerupt. Moștenind probabil dela tatăl său temperamentul impulsiv dur și puțin răbdător față de oameni și după cum spune tradiția plăcându-i să bea adese-ori ajungea în divergențe cu poporenii, mai ales cu cei de pe Gersa, din care motiv superioritatea bisericească numea în locul lui administratori vecini pentru poporenii de pe Gersa. Astfel au administrat Valea Gersei profesorii dela gimnaziul din Năsăud Maxim Pop și Leon Pavelea, apoi Ioan Man, preot neordinat din Zagra, care neavând plăcerea să fie preot în Rebrîșoara, după serviciul scurt de o lună a dimisionat. Mai îndelung

a administrat interimal biserica de pe Gersa respective întreagă parohia preotul neordinat din Hordou, Leon Coşbuc, (în timpul din urmă preot al Leşului), care a servit peste toată parohia din 5 Februarie până în 5 Maiu 1874, în care timp preotul Ştefan Pop a fost dimisionat provizor pentru negligenţă şi ceartă cu poporenii. Dela 1874 luna Maiu până la 1883 luna Noemvrie preotul Ştefan Pop îşi reia serviciul de singurul preot al întregii parohii, dar pe-trece tot în relaţiuni rele şi neînţelegeri cu poporul de pe Gersa, care primeşte ca administrator interimal pe preotul disponibil din comuna vecină Vărarea, Iacob Maiorean. Acest preot figurează ca preot tungent la biserica de pe Gersa în întreg cursul anului 1878.

La 1883 a fost numit cooperador stabil pentru biserica de pe Gersa, preotul Teodor Muřeşan alias Cicaiu. In aceasta calitate a servit acest preot până la moartea preotului Ştefan Pop, întâmplată la 8 August anul 1888, însă în necontenită ceartă şi neunire cu acesta şi cu poporenii,

Cu moartea preotului Ștefan Poș începe o eră de înaintare binefăcătoare pentru această parohie. Devenind parohia vacantă deși preotul Teodor Mureșan era cooperador la biserica de pe Gersa și fiind originar din Rebrîșoara ar fi dorit să ajungă la centru în locul preotului repauzat, nu i-a succes fiindcă poporul nă-l voia, iar superioritatea bisericească încă nu era aplicată a-l avansa. În anul de văduvie a parohiei a servit la biserica din centru iarăș interimal preotul Iacob Maiorean din Vărarea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

După expirarea anului acestuia în Noiembrie 1888 a fost numit preot la ambele biserici Anton Precup, azi protopop onorar și a fost introdus în parohie din partea d-lui vicar, Grigore Moisil. Până în Octombrie 1889 a servit împreună cu capelanul de pe Gersa Teodor Mureșan alias Cicaiu, când, acesta, în urma certelor și proceselor continute cu poporeni săi a trebuit să dimisioneze și să-și schimbe parohia. Incepând cu anul 1889 preotul Anton Precup, administrează până în ziua de

azi întreagă parohie servind tot a treia Duminică în biserica de pe Gersa. Mai nou s'au zidit biserică în sat și două școli, una în sat și una pe Gersa.¹⁾

¹⁾ E de interes și se știe că atunci când s'a dărâmat biserica cea veche din sat, în ușorii ușei s'a găsit o hârtie cu o inscripție veche cu litere cirilice, care neputându-o descifra fiind scrisă în limba slavonă s'a dat spre descifrare d-lui profesor din Năsăud V. Bichigean, (singurul care cunoștea în acest ținut limba slavă) care a perdut-o. Probabil a conținut data zidirii bisericei.

Pe fruntarul bisericei din sat a fost scris cu litere cirile: anul 1780 Iunie 5; iar de-a stânga cu litere latine: anul 1780 Maiu 30, Vasile Zugrav.

Tot aceasta inscripție se găsește și pe fruntarul bisericii de pe Gersa, care există și astăzi. Probabil la aceasta dată s'a făcut sau s'a renovat iconostasul bisericei.

Bisericile după toată probabilitatea sunt mai vechi.

Pe pragul superior al intrării în cimitierul bisericii vechi de la centru a fost scris cu litere cirile: „s'a lucrat de Nistr Crețu în luna lui Iulie 1811 prin porunca domnului Căpitan Marincoviciu“.

Azi poporul e bun, ascultător, și în comună doamnă cea mai bună înțelegere și bună învoire. Și dacă aici coala se ivește duhul răzvrătirii sunt numai cazuri sporadice puse la cale de oamenii intriganți și immorali, care au răsărit în popor pe urmele marelui războiu care a îmbolnăvit sufletul oamenilor, făcându-i răi, aspri, leneși, lacomi de averi și lipsiți de răbdare și dragoste creștinească. De aceea spiritul de muncă al preoților din timpul de față și viitor trebuie să se îndrepte spre curățirea sufletelor, prin educație bună și învățătură, spre cultura sănătoasă a poporului. Preotul să fie învățătorul bun al poporului care cultivându-se mereu prin lectură să

scoată la suprafața din sufletul poporului prin blândetă și dragoste adevărată și sinceră însușirile bune roditoare și folositoare și să prăpădească buruienile veninoase și stricătoare buneii stări materiale și morale la sate.

Omul e muritor, neamul, poporul, patria sunt vecinice! Vecinicia o câștigă nuuui sufletele curate.

